

Uit de literatuur

Gerard Willemsen, Fred Spoor & Herman de Swart

ANDREWS, P., 1990: *Owls, Caves and Fossils*. British Museum (Natural History), London. 230 blzn., ruim geïllustreerd, prijs ± f 110.

Dit wordt ongetwijfeld voorlopig het standaardwerk op het gebied van de taphonomie van kleine zoogdieren in grotten. O.a. veel uilen leven in (ingangen van) grotten en via hun braakballen komen daar de botten van hun prooidieren (muizen, vleermuizen enz.) terecht. Juist deze fossiele overblijfselen van kleine zoogdieren vormen een rijke bron van informatie voor paleontologen. Peter Andrews deed o.a. veel onderzoek in de grotten van de Mendip Hills.

HOUOT, A: *Kroniek van de nacht der tijden*. Stripverhalen van 48 blzn., met daarin enkele pagina's wetenschappelijke achtergrond. Uitg. Lombard, Brussel, prijs f 7,95.

deel 1: Verbrande Kop (1989). Cro Magnon-mensen leveren strijd tegen een wolharige neushoorn. De "extra" pagina's gaan o.a. over grotkunst en over pleistocene zoogdieren, door auteurs van de Universiteit van Lyon. Voorwoord door Haroun Tazieff.

deel 3: Toumac (1990) Over het leven van de Australopithecus en de Homo habilis, zo'n 2 miljoen jaar geleden, in Afrika. De wetenschappelijke bijlage gaat o.a. over de vondst van Lucy. Voorwoord door Yves Coppens.

n.b. het deel 2 "het stenen mes" (speelt ca. 5000 v.Chr.) is voor zover mij bekend nog niet in het Nederlands uitgebracht.

CIOCHON, R., OLSON, J. and JAMES, J., 1990: *Other origins, the search for the Giant Ape in Human Prehistory*. Bantam Books, New York/London. 262 pag., zw w en kleurenfoto's, ISBN 0-553-07081-9. prijs \$ 22.95

Een Amerikaanse/Vietnamese/Chinese expeditie zoekt in de grotten van N-Vietnam en Z-China (prachtige foto's van tropische kaart) naar overblijfselen van een fossiele primate, de *Gigantopithecus* (ruim 3 meter lang), en vindt die ook, samen met de resten van onze voorouder, de *Homo erectus*. Ook worden fossiele resten gevonden van zo'n 40 pleistocene zoogdieren, stegodon, reuze panda, verscheidene andere primaten enz.

Een fascinerend boek, zowel vanwege de wetenschappelijke kant van dit onderzoek (de paleoantropologie), als vanwege het verslag van de expeditie op zich, met al zijn problemen in het oerwoud, maar ook in de lokale politiek. Ook dit boek toont weer het belang van grotten aan voor de paleontologie.

H. de S.

AIELLO, L., C. DEAN, (1990) *An introduction to human evolutionary anatomy*. Academic Press, London. 596 pag. ISBN 0-12-045591-0, prijs £55.00, ISBN 0-12-045591-9 (paperback) prijs £25.50.

Paleoantropologie (studie van de evolutie van de mens) is een vakgebied waarin wetenschappers werkzaam zijn uit zeer verschillende disciplines zoals geologie, biologie, antropologie, of archeologie. Dit multidisciplinaire karakter wordt weerspiegeld in vrijwel alle overzichtsböeken over de evolutie van de mens. Zij bevatten stukken tekst over de geologie en ouderdom van de vindplaatsen, de historie van de ontdekking van belangrijke fossielen, het vermeende gedrag van onze voorouders, en natuurlijk eindeloze variaties van stambomen met daarbij wat lijstjes met kenmerken van de fossielen waarop die stambomen zijn gebaseerd. Vaak gaat maar een relatief klein deel van de tekst over de bouw van de menselijke fossielen zelf. Het boek van Aiello en Dean gaat, met uitzondering van 14 bladzijden over systematiek en de vindplaatsen, juist hier en nergens anders over. Het uitgangspunt is steeds de anatomie van de moderne mens, waarbij niet alleen de botten maar ook spieren, en delen van het bloedvat- en zenuwstelsel worden behandeld. Vervolgens worden dezelfde structuren bij de recente apen en de menselijke fossielen besproken. Op deze wijze wordt het hele lichaam van top tot teen afgewerkt. Het geheel is geïllustreerd met veel tekeningen en een enkele zwart-wit foto. De grote verdienste van het boek is dat het duidelijk de relatie legt tussen de botten en de weke delen (spieren etc.). Omdat het boek zich vooral richt op de beschrijvende en functionele anatomie en veel minder op de systematische en phylogenetische interpretatie van de verschillen tussen fossielen, zal dit boek lang "up to date" blijven. Interpretaties van fossielen veranderen voortdurend, in tegenstelling tot hun bouw. Het zou een goede zaak zijn indien er in de toekomst ook een boek met een vergelijkbare opzet zou verschijnen over andere zoogdieren dan de primaten.

F.S.

WHITE, T.D., FOLKENS, P.A. (1991) *Human osteology*. Academic Press, San Diego, 455 pag. ISBN 0-12-746610-X, prijs £ 36.-

Beginnende onderzoekers van menselijke botresten kunnen bij hun werk terugvallen op een relatief gering aantal handboeken, waarvan "Human osteology" van Bass en "Digging up bones" van Brothwell de bekendste zijn. In het eerste boek ligt de nadruk op de identificatie van de botten, en bij het laatste op overige aspecten (maten, leeftijds- en geslachtsbepaling, ziektebeelden). Het dit jaar uitgekomen boek van White (tekst) en Fol-

kens (illustraties) is een welkome aanvulling. Veel mensen zullen Tim White kennen als compagnon van Don Johanson in de talloze publicaties over *Australopithecus afarensis* ("Lucy"). Het boek valt op door zijn grote hoeveelheid, perfect uitgevoerde, foto's van de menselijke botten. Hierbij is een Titanium-coating op elk bot aangebracht, waardoor het niet glimt, gelijkmatig van tint is, en relief door een goede belichting mooi tot uitdrukking komt. Tweederde van het boek bestaat uit de beschrijving van de botten, op basis van foto's op ware grootte (!), wat determinatie door vergelijking aanzienlijk vereenvoudigt. De rest behandelt de analyse van skeletresten (maten, leeftijds- en geslachtsbepaling, ziektebeelden) en in de drie laatste hoofdstukken wordt aan de hand van drie "case studies" getoond hoe de theorie in de praktijk gebracht wordt. Het betreft een paleontologische opgraving (de vondst van het OH 62 skelet van *Homo habilis* in Tanzania), een archeologische opgraving (Indiaanse skeletten), en een forensisch onderzoek (identificatie van skeletresten bij een moord). Natuurlijk zijn er altijd wel onvolmaaktheden aan te wijzen (o.a. hadden de proximale gewrichtsvlakken van de phalanges moeten worden afgebeeld, om het verschil tussen hand en voet te laten zien), maar in zijn totaliteit is dit boek een zeer goede hulp bij het determineren en interpreteren van menselijke skeletresten.

F.S.

AARIS-SØRENSEN, Kim, 1990 (2e druk). Danmarks forhistoriske dyreverden. Uitg. Gyldendal, Kopenhagen. 252 pagina's, illustraties in zw/w, paperback. Prijs 168 Deense kronen (ca. f 50). ISBN 87 01 12130 8

Hoewel niet iedereen met een deense boek uit de voeten kan, willen we dit toch kort bespreken. Het boek heeft veel aantrekkelijks: mooi uitgevoerd, ruim geïllustreerd, niet te duur en voorzover ik weet het enige recente boek dat een goed overzicht geeft van wat er uit Denemarken aan zoogdierpaleontologisch materiaal bekend is.

Na wat algemene hoofdstukken over kwartairgeologie en over onderzoeksmethoden behandelt de auteur de deense vondsten per tijdvak. Hij begint met het oudste zoogdierfossiel dat uit Denemarken bekend is: een gewei-fragment van een edelhert uit het Cromerien. Ook het Holsteinien levert één vondst (een paardefossiel). Pas uit het Eemien is wat meer bekend. Het meest talrijke zoogdier uit het deense Eemien is het damhert, waarvan 10 fossielen bekend zijn. Na de vondsten uit verschillende fasen van het Weichselien komt de ontwikkeling gedurende het Holoceen aan de orde. Aan fossielen uit die periode is Denemarken rijk. Het Holoceen wordt niet op een hoop gegooid, maar Preboreaal, Boreaal, Atlanticum, Subboreaal en Subatlanticum worden afzonderlijk behandeld, zodat ook de ontwikkeling in de fauna gedurende het Holoceen goed uit de verf komt. Het boek maakt voldoende uitstapjes naar de kwartairgeologie en de archeologie om een compleet beeld van de ontwikkeling van Denemarken tijdens het

Kwartair te geven.

Puntjes van kritiek zijn er ook. Zo is de gehanteerde indeling van het Pleistoceen wat achterhaald. Het Bavelien wordt in het overzicht op blz. 14 niet genoemd en het feit, dat sommige etages een cyclus van meer dan een glaciaal/interglaciaal omvatten evenmin. De correlatie met de alpiene stratigrafie is ook wat minder duidelijk dan het tabelletje doet vermoeden.

Toch, al met al een prettig en niet te moeilijk geschreven boek (behalve dan het feit dat het in het deens is natuurlijk), met veel illustraties. Duidelijk bedoeld voor een ruime publiek. Voor iedereen die enigszins met de taal uit de voeten kan van harte aanbevolen.

G.W.